

25/6 19³⁰

Velké Meziříčí

zámek

Quatuor Danel

Marc Danel, Gilles Millet / housle

Vlad Bogdanas / viola

Yovan Markovitch / violoncello

Koncertu udělil záštitu J. E. velvyslanec Francie v ČR
Stéphane Crouzat.

Ve spolupráci

VELKÉ MEZIRÍČÍ

agados

INSTITUT
FRANÇAIS

Program

Mieczysław Weinberg (1919–1996)

Smyčcový kvartet č. 6 e moll, op. 35

Allegro semplice

Presto agitato (attacca)

Allegro con fuoco

Adagio

Moderato comodo

Andante maestoso

Dmitrij Šostakovič (1906–1975)

Smyčcový kvartet č. 8 c moll, op. 110

Largo – Allegro molto – Allegretto – Largo – Largo

Jméno skladatele **Mieczysława Weinberga** (1919–1996) bylo ještě před několika lety téměř neznámé, přestože vytvořil přes dvě desítky symfonií, instrumentální koncerty, řadu komorních děl a písní, opery a nesčetně filmové hudby. Průlom znamenalo především uvedení jeho opery *Pasažérka* v rámci festivalu v Bregenzi roku 2010; námětem opery je setkání bývalé dozorkyně koncentračního tábora s přeživší vězněnou ženou.

Život skladatele židovského původu politické otřesy doby silně poznamenaly. Studoval na konzervatoři v rodné Varšavě, ale slibný nástup kariéry zmařilo vypuknutí druhé světové války. Weinberg uprchl do Sovětského svazu, nejprve do Běloruska, a když o dva roky později válka zasáhla i tam, následoval další útěk do Uzbekistánu. Z Weinbergovy rodiny, která zůstala ve Varšavě, nikdo nepřežil. Také po skončení války žil skladatel v neustálém ohrožení, sledován a pronásledován stalinskou tajnou policií. Roku 1948 zemřel židovský herec a režisér Solomon M. Michoels – údajně při autonehodě, ve skutečnosti byl odstraněn na příkaz z vyšších míst jako „sionista“ – a Michoelsův zeť Weinberg (v Sovětském svazu Moisej Vainberg) byl zatčen a uvězněn. Celoživotního přítele a mentora našel Weinberg v Dmitriji Šostakovičovi, který byl sám od poloviny třicátých let neustále kritizován stranickými ideology a jako přítel „nespolehlivých“ se opakovaně dostával s režimem do konfliktu. Přesto Šostakovič neváhal napsat přímo Stalinovi a vymohl Weinbergovo propuštění.

Mieczysław Weinberg je autorem šestnácti smyčcových kvartetů vzniklých mezi roky 1937–1981, které jsou často považovány za paralelu k Šostakovičovým patnácti dílům tohoto druhu. Nejen pokud jde o počet. Díla obou skladatelů nesou řadu společných rysů ve struktuře, ve volbě harmonických prostředků, v práci s tématy. *Smyčcový kvartet č. 6 e moll*, op. 35 vytvořil Weinberg roku 1946, vzápětí však nastoupil diktát socialistického realismu a naděje na uvedení „formalistického díla“ padla – další kvartet složil teprve o deset později a *kvartet e moll* byl poprvé uveden až šedesát let po svém vzniku, 24. ledna 2007 na University of Manchester v provedení souboru Quatuor Danel, v jehož interpretaci zazní i tentokrát.

Dnes se zdá nepochopitelné, v čem se kvartet údajně vzpíral doktríně přístupné, lidu srozumitelné hudby. Rozeznáváme beethovenské rysy ve způsobu tematické práce sonátové první věty s dynamickými vrcholy, v nichž spolu nástroje soupeří, v její dramatičnosti. Druhá věta s neúprosným rytmem je bezesporu ohlasem války a přechází bez pauzy do třetí věty, v níž zaslechneme vliv hudby klezmerů. Čtvrtou větu tvoří chmurná, tragická fuga, pátá věta – téma s variacemi – je přirovnávána k příšerné vizi tance smrti. Finální věta rámuje dílo jako tryzna, rezignace s příděchem ironie.

Smyčcový kvartet č. 8 op. 110 komponoval **Dmitrij Šostakovič** (1906–1975) roku 1960, v době uvolnění politického tlaku, jemuž byl opakovaně vystavován. V letních měsících pobý-

val v Drážďanech a v sanatoriu v Saském Švýcarsku, kde pracoval na hudbě k filmu *Pět dní – pět nocí*. Tehdy se dozvídal o bombardování Drážďan na sklonku války, a to v něm vyvolalo vzpomínku na blokádu Leningradu, kterou sám zažil. Pod tímto dojmem vznikl kvartet během tří dní a Šostakovič k němu připojil podtitul „Obětem fašismu a války“.

Skladbu otevírá anagram skladatelova jména d – es – c – h, motiv se v průběhu skladby stále vrací. Kvartet přináší řadu citátů a autocitátů. Hned po úvodním *largo* je to začátek Šostakovičovy *První symfonie*, v dalším průběhu se objevuje druhé téma *Páté symfonie*, v druhé větě (všechny věty následují *attacca*) se ozývá téma finální věty *Klavírního tria* č. 2 odvozené z klezmerské hudby. *Scherzo* má groteskní valčíkový charakter, v jeho triu se objevuje autocitát z *Violoncellového koncertu*. Citovány jsou také revoluční písně a zvolání Kateřiny Izmajlové ze 4. dějství opery *Lady Macbeth*, jejímž uvedením v roce 1935 Šostakovičův zpolitizovaný umělecký zápas začal. Poslední dvě *largo*vé věty patří k nejvážnějším v jeho tvorbě vůbec. Vrací se motiv smutečního pochodu a skladbu uzavírá fuga. *Smyčcový kvartet* č. 8 byl poprvé uveden 2. října 1960 v Leningradě (Sankt Petěrburgu) v provedení Beethovenova kvarteta, souboru, s nímž skladatel spolupracoval od roku 1940 do konce svého života.

Vlasta Reittererová

Foto: Marco Borggreve

Smyčcový soubor **Quatuor Danel** vznikl v Bruselu v roce 1991; název kvarteta odkazuje k sourozencům Danelovým, kteří původně tvořili jádro ansámblu. Kvarteto se zrodilo po setkání s legendárním a inspirativním Borodinovým kvartetem na mistrovských kurzech v Aldeburghu, po kterých se hudebníci rozhodli opustit své individuální dráhy a plně se věnovat komorní hře.

Soubor patří již více než tři desetiletí k uznávaným hvězdám mezinárodní komorní scény. Je hostem předních světových koncertních sálů a festivalů a proslulo zejména svými intenzivními interpretacemi ruského repertoáru, především děl Šostakovičových a Weinbergových, s nimiž se představí i u nás, a to v českém debutu.

Diskografie Quatuor Danel je spojena především s labely Fuga Libera/Alpha a Accentus Music; vedle referenčních kompletů Šostakovičových kvartetů pořídil soubor průkopnické nahrávky kvartetů Mieczysława Weinberga a řadu titulů věnovaných ruskému a středoevropskému repertoáru 20. století. Jejich nahrávky sklízí veškerá ocenění, jaké si kvarteto může přát: od Zlaté ladičky časopisu Diapason přes doporučující recenzi v časopise *The Strad* až po International Chamber Music Award 2025. Na jaře vyšla jejich nahrávka Prokofjevových smyčcových kvartetů a v květnu kvarteto v lipském Gewandhausu nahrávalo Šostakovičovy, Weinbergovy a Schnittkeho klavírní kvintety s kanadským virtuosem Marcem-Andrém Hamelinem; nové album vyjde u labelu Accentus Music na začátku příštího roku.

Mezi dalšími komorními partnery kvarteta jsou Leif Ove Andsnes, Jean-Efflam Bavouzet, Alexander Melnikov, Adrien La Marca, Clemens Hagen nebo Borodinovo kvarteto. K významným osobnostem současné hudby, které pro kvarteto vytvořily svá díla, patří Wolfgang Rihm, Helmut Lachenmann, Sofia Gubaidulina, Jonathan Harvey, Pascal Dusapin, Jörg Widmann a Bruno Mantovani.

Významnou součástí činnosti Quatuor Danel je výuka mladých kvartet a pořádání mistrovských kurzů. Od roku 2005 soubor pedagogicky působí na Univerzitě v Manchesteru, primárius Marc Danel je rovněž uměleckým ředitelem Nizozemské akademie smyčcových kvartet.

www.festivalcm.cz